

1999 Kosova Krizi ve NATO'nun Kosova Müdahalesi

Tunahan ODUNCU^{1*}

Geliş Tarihi/Received: 09.01.2019

Kabul Tarihi/Accepted: 12.02.2019

ÖZET

Bu makale, Yugoslavya dağılış sürecinde yaşanan Kosova Krizi'ni tüm boyutlarıyla analiz etmeyi ve Kosova Krizi'ne çözüm bulmak amacıyla gerçekleştirilen NATO müdahalesinin etkilerini saptamayı amaçlamaktadır. Balkan coğrafyasında, tarih boyunca birçok ulus yaşamıştır. Balkanlar, bu sayede özellikle kültürel alanda birçok zenginliği içinde barındırmıştır. Fakat Balkanların bu çok uluslu yapısı, bir takım anlaşmazlıklara hatta krizlere de neden olmuştur. Kosova meselesi de Balkanlarda yaşanan bu krizlerden biridir. Kosova sorunu uzun yıllardır mevcut olmasına rağmen özellikle Yugoslavya dağılış sürecinde, uluslararası gündemi meşgul etmeye başlamıştır. Nüfusunun büyük çoğunluğu Arnavutlardan oluşan Kosova'da, Sırpların da tarihi emellerinin olması ve Kosova toprakları üzerinde hak iddia etmesi, iki taraf arasında bir çözüme ulaşmayı engellemiştir. 1998-1999 yılında yaşanan Sırp-Arnavut çatışmasının zirveye ulaşması nedeniyle, NATO'nun bu soruna müdahale etmesi kaçınılmaz olmuştur. 24 Mart 1999 yılında BM ve NATO birliklerinin bölgeye müdahalesi ve konuşlanması Kosova açısından yeni bir süreç olmuştur. NATO müdahalesi, Kosova sorununu önemli ölçüde sona erdirmiş ve Kosova'nın bağımsızlığına giden yolu açmıştır. 2008 yılında bağımsızlığını ilan eden Kosova ve Sırbistan arasında günümüzde halen sorunlar mevcut olmasına rağmen, Avrupa Birliği'nin arabuluculuğuyla bu sorunlar aşılacak istenmektedir. Bu araştırma "1999 Kosova Krizi'ne yol açan unsurlar nedir ve NATO'nun Kosova müdahalesi niçin kaçınılmaz olmuştur?" sorularına cevap bulmak amacıyla oluşturulmuştur.

Anahtar kelimeler: Kosova, Arnavut, Sırp, NATO, Balkanlar.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

* Sorumlu yazar/Corresponding author

E-mail/e-ileti: tunahanoduncu@gmail.com

1999 Kosovo Crisis and The Nato Intervention in Kosovo

ABSTRACT

This article aims to analyse the Kosovo crisis during the dissolution of Yugoslavia and to determine the effects of the NATO intervention to find a solution to the Kosovo problem. Throughout history, many nations have lived in the Balkan region. Thus the Balkans have so many riches, especially in the cultural field. However the multinational structure of the Balkans has caused some conflicts and even crises in the region. The Kosovo issue is one of these crises in the Balkans. Although the Kosovo problem has existed for many years, it began to occupy the international agenda especially during the process of the dissolution of Yugoslavia. In Kosovo, where the vast majority of the population is ethnically Albanian, the fact that Serbs have historical aspirations and claims to the territory of Kosovo has prevented a solution between the two sides. Since the Serbian-Albanian conflict reached its peak in 1998-1999, NATO's intervention became inevitable. The NATO intervention significantly ended the Kosovo issue and paved the way for Kosovo's independence. Nowadays, although there are still problems between Kosovo, which declared independence in 2008, and Serbia, the European Union mediates between the two sides in an effort to overcome these problems. This research was created to answer these questions: "What are the factors that led to the 1999 Kosovo Crisis?" and "Why has NATO intervened to Kosovo Crisis?"

Keywords: Kosovo, Albanian, Serbian, NATO, The Balkans.

1. GİRİŞ

Kosova, tarih boyunca Batı Balkanlar bölgesinin en karışık bölgelerinden biri olmuştur. Kosova nüfusunun büyük çoğunluğunu oluşturan Arnavutlara göre Arnavutların Kosova'daki varlığı, Balkanların ilk yerleşimcilerinden olan Antik İliyalılara dayanmaktadır. Sırlara göre ise Kosova, ortaçağ Sırp İmparatorluğu'nun merkezi ve kalbinin attığı yerdir (Ker-Lindsay, 2009: 8). Kosova'nın bu ihtilafli yapısı, aynı zamanda birçok devletin bölgede hakimiyet kurmasıyla da yakından alakalıdır. MS. 300'lü yıllarda Roma İmparatorluğu, bölgede egemenliğini sağlamıştır. Sonrasında gittikçe zayıflayan Roma İmparatorluğu ikiye bölünmüş ve Kosova, Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans İmparatorluğu) hakimiyetinde kalmıştır. 6. yüzyılda başlayan Slav akınları, Bizans'ın bölgedeki hakimiyet alanını daraltmıştır. 1170 yılında yaşanan Bizans ve Sırp Krallığı arasındaki egemenlik mücadeleleri sonucu Kosova, Sırların eline geçmiştir (Özdağ ve Önal, 2017: 557).

Sırp Krallığı'nın egemenliği altında Kosova, ortaçağ boyunca siyasi bir birim olarak Krallığın bir parçası olmuştur. Fakat 1389 yılında meydana gelen Osmanlı Devleti ve Sırp Krallığı arasındaki Kosova Savaşı ile bölgenin egemenliği Osmanlı Devleti'nin eline geçmiştir. Sırp'lar bu savaştan sonra Kosova'yı, hep Sırp ulusunun bir mirası olarak görmüştür (Latawski ve Smith, 2003: 4-5). Kosova bölgesinin egemenliğini eline alan Osmanlı Devleti dönemi boyunca Arnavutlar ve Sırp'lar arasındaki düşmanlık, büyük bir Arnavut kesimin İslam'a geçmesiyle başlamıştır. Arnavutlar İslamiyet'e geçmeden önce Sırp'lar ve Arnavutlar, ortak alanda yaşayan toplumlar olarak görülmüştür. Yani 12. yüzyılların sonuna kadar Arnavutlar, ortaçağ Sırp İmparatorluğu'na entegre olmuş bir toplumdur. Bu devirde Arnavutlar, Sırp Krallığı içinde toprak sahibi olabilen vatandaşlar olarak yaşamışlar ve herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmamışlardır (Daskolovski, 1999: 485). Kısacası Arnavutların İslamiyet'e geçişi, Sırp ve Arnavutlar arasındaki kimlik farklılıklarının artmasına neden olmuştur.

Uzun yıllar Osmanlı hakimiyetinde kalan Kosova'nın büyük bir kısmı, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası Osmanlı'nın yenilmesiyle, Sırbistan ve Karadağ'ın elinde kalmıştır (Özdağ ve Önal, 2017: 558). Ayrıca Osmanlı-Rus harbinde, ilk ciddi Sırp ve Arnavut krizi yaşanmaya başlamıştır. Kosova'da yaşayan binlerce Sırp, Sırbistan sınırına geçerek Sırp ordusuna katılmıştır. Kosova'da kalan Sırp'lar da Osmanlı ordusuna katılmayı reddetmiştir. Bu dönemde Sırp'lar, binlerce Arnavut'u Kosova'nın Nis Sancağı'ndan zorla çıkarmış, birçok camiye tahrip etmiş ve bölgede huzursuzluk çıkarmıştır (Vickers, 1998: 43).

1912-1913 yılları arasında yapılan Birinci ve İkinci Balkan Savaşları sonucunda Kosova tamamen Sırbistan'ın bir parçası olarak kalmıştır (Latawski ve Smith, 2003: 4). Birinci Dünya Savaşı ile bölgede önemli siyasi hareketlilikler yaşanmıştır. Batılı büyük devletler, bölgenin önemli etnik grupları olan Sırp'ları, Hırvatları ve Slovenleri bir araya getirmiştir. 1 Aralık 1918 yılında, Sırp-Hırvat ve Sloven Krallığı kurulmuştur (Ural, 2015: 152). Fakat bu krallık, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla dağılmıştır. Bu dönemde Sırp'lar, Kosova'yı Sırplaştırma faaliyetlerine girişmiş ve birçok Sırp, Kosova'ya yerleşmiştir (Özdağ ve Önal, 2017: 558).

1.1. Soğuk Savaş Döneminde Kosova

İkinci Dünya Savaşı boyunca Almanya ve İtalya işgali altında kalan Yugoslavya Krallığı, savaşın sonunda yeni bir sistemin içine girmiş ve Tito'nun önderliğinde 29 Kasım 1945 tarihinde Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti olarak yoluna devam etmiştir. Yeni kurulan Yugoslavya Devleti, sosyalizmi benimsemiştir. Fakat bu devlet, Sovyetlerin uydusu olmak

yerine, bağlantısızlık hareketinin² içinde yer almıştır (Ural, 2015: 157). Yugoslavya çatısı altında altı ulus, Yugoslavya'yı oluşturan cumhuriyetler olarak adlandırılmıştır. Bu cumhuriyetleri Sırlar, Hırvatlar, Boşnaklar, Slovenler, Karadağlılar ve Makedonyalılar oluşturmuştur. Bu cumhuriyetler Boşnaklar hariç, ulusal nüfus çoğunluğu çerçevesinde oluşturulmuştur. Cumhuriyetler, Yugoslavya devleti içinde self-determinasyon hakkına sahip değillerdi. Fakat bu cumhuriyetler, kendi kültürel gelişimlerini koruma hakkına ve kendi dillerini kullanma hakkına sahiptiler (Vickers, 1998: 147). Kosova'ya bu cumhuriyetlerden farklı olarak, Sırlara bağlı özerk statü tanınmıştır. Yugoslavya'yı oluşturan diğer cumhuriyetler kadar geniş haklar elde edemeyen Kosovalı Arnavutlar, Yugoslavya dönemi boyunca yıllarca kendileri için de cumhuriyet statüsü verilmesini talep etmişlerdir. Fakat Kosova, Yugoslavya içinde hiçbir zaman cumhuriyet statüsünü kazanamamıştır.

1960'lı yıllarda Kosovalıların artan baskıları sonucu Tito, Kosova üzerindeki baskı politikası yerine, uzlaşma politikasını benimsemiştir. Bu dönemde, Kosova'da yaşayan Arnavutlara daha çok hak ve imtiyazlar verilmeye başlanmıştır. Fakat bu süreç çok yavaş işlemiştir. 1968 yılında yaşanan büyük protestolarda Arnavutlar, Kosova'ya cumhuriyet statüsü verilmesi çağrısı yapmış ve Sırların sahip olduğu hakların, kendilerine de eşit düzeyde verilmesini talep etmiştir. Kosova'da yaşanan bu protestoların bazıları zamanla şiddete dönüşmüştür. Polis ve ordu, protestoları bastırmak üzere göreve çağrılmış ve bu protestolar sonucunda bazı ölümler de yaşanmıştır (Woehrel, 1999: 4). Bu protestoları takiben Ocak 1969 yılında Kosova'ya, büyük ölçüde kendi bağımsız yüce mahkemelerini kurma yetkisi verilmiştir. Bunun yanında bölgede Arnavutça, Sırpça ve Türkçe eş diller statüsünü kazanmış ve daha önce Sırp Belgrad Üniversitesi'ne bağlı olan Priştine Üniversitesi'ne, bağımsız bir kurum statüsü verilmiştir. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Sırlar, Arnavutlara verilen haklardan rahatsız olmuşlardır. Bu devirde Sırlar ve Arnavutlar arasındaki güvensizlik artmış ve bunu takiben Kosova'daki Sırlar, Kosova'yı terk etmeye başlamıştır. Kosovalı Sırlardan boşalan yerlere Makedonya'dan, Karadağ'dan, Doğu Sırbistan'dan ve Sancak bölgesinden Arnavutlar yerleşmeye başlamıştır (Vickers, 1998: 170).

Bu dönemde, Kosova'daki büyük miktardaki Sırp nüfusu, Sırbistan'a ya da başka bölgelere doğru göçmüş ve bölgenin demografik yapısı Arnavutlar lehine gelişmiştir. Bu göçlerin nedeni çok türlüdür. Örneğin göçlerin ekonomik nedeni önemlidir. Çünkü gerçekten

² Bağlantısızlar Harekatı Yugoslavya, Hindistan ve Endonezya gibi büyük ülkelerin başını çektiği bir oluşumdur. Bu grubu oluşturan ülkeler Soğuk Savaş dönemi boyunca hem ABD'ye hem de SSCB eşit mesafede durmuşlardır. Böylelikle herhangi bir kutbun siyasi bir parçası olmamışlardır.

Kosova bölgesi Yugoslavya'nın en fakir bölgelerinden biriydi. İşsizlik çok yüksekti ve kişi başına düşen gelir miktarı çok düşüktü. Örneğin, Slovenya'da kişi başına düşen GSMH, Yugoslav ortalamasının 2 katıydı. Fakat Kosova'da kişi başına düşen GSMH ise Yugoslav ortalamasının sadece 0,2'si idi. Slovenya'da işsizlik oranı% 5,2 iken, Kosova'da işsizlik oranı% 38,8 idi (Serbian Association of Economists).

Yugoslav cumhuriyetler arasındaki artan ekonomik farklılık, Kosova'da milliyetçiliğin körüklenmesine neden olmuştur. Bazı gözlemciler göre, Kosova'da sanayileşmenin önünü açmak ve Arnavutlara daha fazla iş imkanı sağlamak, Arnavutların Yugoslav toplumuna entegrasyonunu kolaylaştırabilirdi. Çünkü aynı zamanda Arnavut nüfusu arttıkça ve Arnavut nüfusu tarımsal alanlarda yaşadıkça, Arnavutlar daha fazla toprak arayışı içine de girmişlerdir (Vickers, 1998: 173).

1970'li yıllarda Kosovalı Arnavutlar arasında hareketlilik yaşanmaya başlamış, hatta bağımsızlık söylemleri yaygınlaşmıştır. Yugoslavya devlet başkanı Tito, bu dönemde Yugoslav Anayasası'nda yapılan değişikliklerle Kosova'nın özerklik yetkilerini arttırmıştır. (Kadriaj, 2008: 12) Bu dönemde yapılan 1974 Anayasası değişikliği ile Yugoslav cumhuriyetleri siyasi güç kazanırken, Yugoslavya'nın merkeziyetçi yapısı güç kaybetmiştir. Tito, bu anayasa değişikliği ile Yugoslavya birliğini korumak adına, merkezi hükümetin yetkilerini azaltmak zorunda kalmıştır (Ercan ve Pektaş, 2015: 90). Örneğin 1974 Anayasası ile Kosova, kendi resmi devlet kurumlarını ve kendi resmi polis teşkilatını kurmuştur (Clark, 2000: 39). Bunun yanında Kosovalılar, kendi dillerini serbestçe kullanma hakkını elde etmiş ve kendi özyönetimi altındaki topraklarda egemenliklerini, 1974 Anayasası ile garanti altına almıştır (1974 The Constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, Madde 246). Böylelikle Yugoslavya'dan ayrılma hakkı hariç nerdeyse birçok hakkı elde eden Arnavutların milliyetçilik isteği, geçici olarak bastırılmıştır.

2. KOSOVA KRİZİNE DOĞRU

1.2. 1980'li Yıllarda Kosova ve Yugoslavya

Tito'nun ölümünden sonra 1980'li yıllarda Kosova, birçok gösteriye ev sahipliği yapmıştır. Gösterilerde atılan birçok milliyetçi sloganlar, Arnavutların Yugoslavya yerine Arnavutluk Devleti'ne olan aidiyetini göstermektedir. Priştina Üniversitesindeki siyasal eylemler, sonraki yıllarda kurulacak sertlik yanlısı Kosova Kurtuluş Ordusu için temel teşkil etmiştir (Ülger, 2016, 47). Özellikle 1981 yılında Sırpların, Kosova bölgesine yığınak

yapmaları tansiyonu iyice alevlendirmiş ve olayların büyümesine neden olmuştur. Çıkan olaylarda 10'dan fazla insan hayatını kaybetmiş ve Kosova'da olağanüstü hal ilan edilmiştir. Ayrıca yüzlerce öğrenci ve işçi tutuklanmış ve bazı Arnavut Komünist Parti liderleri, Arnavut milliyetçiliğine göz yummakla suçlanmıştır (Dobbs, 1982).

Tito döneminde Kosova'da gerçekleşen eylemler, Yugoslavya içinde daha çok hak kazanmaya yönelikti. Tito'nun 1980 yılındaki ölümü sonrası artık Kosovalı Arnavutlar, daha fazla hak talep edemeyeceklerini anlamışlardır. Bundan sonra Arnavutlar, mevcut haklarını kaybedecekleri korkusuyla var olma ve yok olma mücadelesine girişmişlerdir. 1980 sonrasında Miloseviç'in Kosova üzerindeki politikaları nedeniyle, artık tüm Arnavutlar bir araya gelmeye başlamış ve bağımsız bir Kosova'nın kurulması kaçınılmaz olmuştur (Savaş, 2001: 102). Bunun yanında ekonomik açıdan fakir durumdaki Kosova milliyetçilik akımından etkilenmiştir. Bu dönemde Yugoslavya'nın en fakir bölgesi olan Kosova'daki halk gün geçtikçe daha da fakirleşiyordu. Bu ise Kosova'da isyanları tetikliyordu. Aslında sadece Kosova'da değil tüm Yugoslavya'da ekonomik gerileme vardı ve bu durum Yugoslav cumhuriyetleri arasında huzursuzluklara neden oluyordu.

Tablo 1. 1980-1989 kişi başına düşen Gayri Safi Milli Hasıla (Amerikan Doları Cinsinden)

	<i>1980</i>	<i>1989</i>	<i>Değişim</i>
Tüm Yugoslavya	17764	16820	%-5.3
Slovenya	35320	33103	%-6.00
Hırvatistan	22505	21238	%-5.6
Bosna-Hersek	11722	11424	%-2.5
Karadağ	14034	12398	%-11.7
Sırbistan	17453	17429	%0.0
Makedonya	11946	10891	%-8.8
Voyvodina	20029	20063	%0.0
Kosova	5013	4317	%-13.9

Kaynak: THE ROY ROSENZWEIG CENTER FOR HISTORY AND NEW MEDIA (RRCHNM),

<http://chnm.gmu.edu/1989/items/show/671>

1985 yılında birkaç Sırp elit ve düşünür bir araya gelmiş ve bir bildiri yayınlamışlardır. Bu bildiriye göre, Kosova'da yaşayan Sırlara, Arnavutlar tarafından soykırım yapılmaktaydı ve Sırp yönetiminin Kosova'da daha aktif rol alması gerektiği vurgulanmaktaydı. Kosovalı Sırlara yönelik tehdit algısı, Miloseviç'in politik kariyerini güçlendirmekteydi (Ker-Lindsay,

2009: 10). Çünkü Miloseviç, politik hayatını milliyetçi söylemlerle kuvvetlendirmekte ve bunu milliyetçilik duygularıyla beslemekteydi

Bu dönemde Miloseviç, Kosovalıların siyasi haklarını kısımaya başlamış ve Kosova'daki Sırların desteğiyle, Kosova'nın Sırplaştırılması adımlarını atmıştır. Miloseviç dönemi boyunca Arnavutlar, eğitimden dışlanmaya başlanmıştır. Bunun yanında Arnavutça dili resmi kurumlarda yasaklanmış ve Arnavutları temsil eden sembol ve figürler de kaldırılmıştır. Tüm bu gelişmeler Arnavut ve Sırlar arasında eşitsizliklere yol açmaya başlamıştır (Neggash, 2013: 68).

1989 yılında yaşanan gelişmeler, hem Yugoslavya hem de Kosova açısından önemlidir. Miloseviç bu dönemde, Kosova'nın anayasal güvence ile korunan özerk yapısını kaldırmıştır. Kosova ile Voyvodina bölgesi de aynı özerk haklara sahipti. Bu iki özerk bölge bundan sonra özerk değil, Sırlara bağlı bir birim olmuştur. Bu kararın en önemli sonuçlarından biri ise, Yugoslavya'nın dağılması sürecini tetiklemesidir. Sırların aldığı bu karar Federal Yugoslav Anayasası'na aykırı bir karardır (Ülger, 2016, 41). Fakat Tito'nun ölümünden sonra Yugoslavya'nın siyasi gücü Sırların eline geçtiği için, Arnavutlar yalnız kalmıştır.

Özerkliği elinden alınan Kosova, 1989 yılında Sırbistan'ın ayrılmaz bir parçası haline getirilmiştir. Bu dönemde Kosova'nın yerel parlamentosu dağıtılmış, Arnavutça eğitim veren okullar kapatılmıştır. Arnavut kökenli 3.000'den fazla polis memuru Belgrad hükümetine karşı geldikleri için işlerinden olmuştur. Ayrıca fabrikalarda, çiftlik kooperatiflerinde ve diğer devlet kontrolündeki işletmelerde on binlerce Arnavut işçi görevden alınmış ve bunların yerine Sırp azınlığın üyeleri veya başka bölgelerden gelen Sırlar yerleştirilmiştir (Kınzer, 1992). Bu olayları takiben Kosova'daki, Kosova Komünist Partisi dağılmış ve Kosova'da birçok parti kurulmaya başlanmıştır. İbrahim Rugova önderliğinde kurulan Kosova Demokratik Birliği, bu partiler arasında en dikkat çeken parti olmuştur. Bu parti, ilerleyen zamanlarda Kosova'da büyük destekçi kitlesine ulaşmış ve siyasi gücü eline almıştır (Savaş, 2001:105).

1.3. 1990'lı Yıllarda Kosova ve Yugoslavya

Kosova, 1990 yılına on binlerce Arnavut'un bir araya geldiği sivil bir ayaklanmayla girmiştir. Arnavutlar, Sırlardan siyasi tutukluların serbest bırakılmasını ve siyasi yargulamaların son bulmasını istemiştir. İlk başta barışçıl şekilde başlayan gösteriler fabrika işçilerinin de dahil olmasıyla büyük bir şiddete dönüşmüş ve birçok tren, otobüs ve diğer araçlara saldırılarda bulunulmuştur (Vickers, 1998: 242). Artan şiddet olaylarından sonra

Yugoslavya'ya bağı 2.000'den fazla polis tanklarla ve savaş uçaklarıyla Kosova'ya girmiştir. Yaşanan olaylarda 20'den fazla insan hayatını kaybetmiş ve Yugoslav Birlikleri tarafından sokağı çıkma yasağı getirilmiştir (The Guardian News, 1991).

1991 yılının Haziran ayının sonlarında Yugoslavya'da dağılma süreci başlamıştır. 25 Haziran'da hem Hırvatistan hem de Slovenya, Yugoslavya'dan bağımsızlıklarını ilan etmiştir. (Krieger, 2001: 522). Aynı yıl Makedonya ve Kosova'da bağımsızlık referandumlarına gitmiştir. Kosova'da yaklaşık %99 gibi bir oranla bağımsızlık kararı çıkmıştır. Kosova hükümeti, bağımsızlık kararından sonra Yugoslavya'dan ve Avrupa Topluluğı'ndan, bağımsızlığının tanınması çağrısında bulunmuştur (Staub, 2009). Ancak Kosova'nın bağımsızlık deklarasyonu, Arnavutluk dışında hiçbir devlet tarafından kabul görmemiştir.

Kosova, 1995 sonlarında varılan Dayton Antlaşması'na kadar herhangi bir şiddet veya çatışma ortamından kaçınmayı tercih etmiştir. Kosova böylelikle barışçıl bir tablo çizerek, bağımsızlığının Avrupalı hükümetler tarafından tanınabileceğini düşünmüştür (Staub, 2009). Sırp lar da bu dönemde ortaya çıkan Bosna-Hersek'teki sorunlarla uğraşırken, aynı anda Kosova sorunu ile baş edemeyeceğini düşünmüş ve Arnavutlara karşı dengeli politikalar izlemiştir. İki tarafta bu dönemde büyük oranda çatışma ve çatışmayı tahrik edici eylemlerden uzak durmuştur (Ural, 2015: 166).

1992 yılından 1995 yılına kadar devam eden Bosna-Hersek bağımsızlık savaşı, nihayet 1995 yılında imzalan Dayton Antlaşması ile son bulmuştur. Bosna-Hersek devletinin idari yapısı bu anlaşmayla belirlenmiştir. Dayton Antlaşması'nda Kosova ile ilgili bir düzenlemenin olmaması, Arnavutlar arasında büyük hayal kırıklığına neden olmuştur. Fakat Dayton Antlaşması'nda, Hırvatistan ve Bosna-Hersek meselelerinden sonra, Miloseviç'i büyük hayal kırıklığına uğratmamak ve sisteme entegre etmek amacıyla, Batılı devletler tarafından Kosova meselesi ele alınmamıştır. Fakat Batılı büyük devletler Miloseviç'ten, Kosova'da yaşayan Arnavutların haklarının insan hakları çerçevesinde iyileştirmesini talep etmiştir (Özdağ ve Önal, 2017: 562). Yugoslavya'daki diğer ulusların bağımsızlıklarını kazanmak için, çatışmalara girmesi ve bunun sonucunda bağımsızlıklarını kazanması, Kosova'daki Arnavutların fikrinin değişmesine neden olmuştur. Çünkü Arnavutlar uzun bir süre barışçıl yollarla bağımsızlıklarının, uluslar arenada tanınması ve desteklenmesini beklemiş, fakat somut bir sonuç elde edememişlerdir. Tüm bu yaşanan gelişmelere kanıt olarak Dayton Antlaşması'ndan sonra Arnavutların silahlı eylemlere girişmesi ve Kosova Kurtuluş Örgütü'nün (Ushtria Çlirimtare e Kosovës-UÇK), Sırp güvenlik güçleri ile çatışmalara girmesi gösterilebilir.

3. KOSOVA'DA ÇATIŞMALARIN BAŞLAMASI

Barış içinde Kosova'nın bağımsızlığının sağlanacağı umudunu yitiren Arnavutlar, 1996 yılında Sırp güvenlik güçlerine karşı saldırılara başlamıştır. Arnavutların saldırılarının başını UÇK çekmiştir. Miloseviç yönetimi ise saldırılara sert bir şekilde karşılık vermiştir. Miloseviç, artık sivil-milis ayrımı yapmadan tüm Arnavut ulusuna karşı baskı ve şiddet uygulamalarına girişmiştir. (Coşkun, 2010: 58). Kasım 1997'den Şubat 1998 tarihine kadar UÇK, Kosova'nın merkezi ve Drebrenica'nın bazı bölgelerinin kontrolünü ele geçirmiş ve Kosova'nın bazı bölgelerinde yol kenarlarında denetim merkezleri kurmuştur. Sırplarında karşı hamlesiyle, Drebrenica'daki birçok Arnavut, bölgeyi terk etmek zorunda kalmıştır (Clark, 2000: 39). Arnavutlar barış ortamında kazanamadıkları bağımsızlıklarını, eylemler yürüterek ve uluslararası toplumunun dikkatini çekerek kazanmak istemişlerdir.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken Birleşmiş Milletler, Kosova'yla ilgili ilk kararına 31 Mart 1998 yılında varmıştır. BM Güvenlik Kurulu'nda varılan karar; Fransa, Almanya, İtalya Rusya, İngiltere ve ABD Dışişleri Bakanlarının oluşturduğu Temsil Grubu'nun önerisi üzerine alınmıştır. Bu kararda, Kosova bölgesi de dahil olmak üzere, Yugoslavya'ya askeri ambargo uygulanması mutabakatına varılmıştır. BM Güvenlik Konseyi ayrıca Sırp polis güçlerinin, Kosova'daki masum sivillere ve barışçıl eylemlere karşı aşırı güç ve şiddet uygulamasını kınamıştır. Konsey, UÇK'nin de eylemlerine karşı olduğunu belirtmiş ve UÇK'yi de kınamıştır. Konsey ayrıca Kosovalı siyasi liderlere, silahlı Arnavutların eylemlerini desteklememesi gerektiğini, bunun yerine Kosovalıların hedeflerine ulaşmada tamamen barışçıl bir yol izlemesi gerektiğini söylemiştir (Kritsiotis, 2000: 332). Fakat BM Güvenlik Kurulu'nda alınan bu karar, beklenildiği gibi barış getirmemiş aksine çatışmalar devam etmiştir. Çünkü Sırplar UÇK'nin varlığını bahane ederek, silahlı eylemlerini meşrulaştırma yoluna gitmiştir.

Dönemin ABD Başkanı Bill Clinton ve İngiltere Başbakanı Blair, Belgrad yönetimine karşı artık sert tavır almaya başlamıştır. İki devlet adamı Miloseviç'in Kosova'ya karşı saldırılarını son vermesi gerektiğini ifade etmiş; aksi takdirde Yugoslavya'nın NATO saldırıyla yüzleşeceği tehdidinde bulunmuşlardır. Artan tansiyon ortamında dönemin NATO sekreteri Belgrad'a ziyaretlerde bulunmuş ve sorunu diplomatik yollarla çözmeyi amaçlamıştır (Chawla, 2000, 1145). Krizin aşılması için diplomasinin devreye sokulması umut verici bir adım olmuştur. Fakat krizin diplomasi yerine askeri müdahaleyle çözülebileceği gerçeği sonradan ortaya çıkmıştır.

4. NATO MÜDAHALESİ VE 1244 SAYILI BM KARARI

Kosova Krizi gittikçe bir çıkmaz hal alırken, Miloseviç liderliğindeki Sırpların, Arnavutlara karşı saldırıları 1999 yılının başlarında artmıştı. ABD, Kosova sorununun çözümü için Şubat 1999 yılında Fransa'nın Rambouillet kasabasında, Miloseviç ile birlikte birçok ülkenin diplomatlarının da katıldığı bir müzakere süreci düzenlemiştir. Bu görüşmelerde Miloseviç'e, Yugoslav ordularının Kosova'dan çekilmesi talebinde bulunulmuş fakat Miloseviç bunu reddetmiştir. Miloseviç'in katı tutumu, NATO'nun müdahalesini kaçınılmaz kılmıştır. 24 Mart 1999 yılında 13 NATO üyesi ülke, BM'nin onayını almaksızın, Yugoslavya'yı bombalamaya başlamıştır (Shelton, 2005: 57). NATO bombardıman boyunca ülkedeki köprüleri, bakanlık binalarını, radyo ve devlet televizyonlarını hedef almıştır. Ayrıca NATO, bombardıman boyunca Yugoslav ordusuna ait hava kuvvetlerinin dörtte birini yok etmiş, orduya ait birçok tank ve topu etkisiz hale getirmiştir (BBC NEWS, 1999).

Artan NATO saldırılarına direnemeyeceğini anlayan Miloseviç, 10 Haziran 1999 tarihinde, NATO barış şartlarını içeren taslağı kabul edeceğini açıklamıştır. Miloseviç'in ateşkes çağrılarında sonra BM, 1244 sayılı kararı almıştır. Bu kararla "Birleşmiş Milletler Kosova Geçici Yönetim Misyonu" (UNMIK) kurulmuştur. UNMIK, savaş sonrası şartları oluşturmakla görevlendirilmiştir (Ker-Lindsay, 2009: 16).

UNMIK'in temel hedefleri şunlar olmuştur:

- i. Savaş sebebiyle evlerinden ayrılmak zorunda kaldırılan mültecilerin, Kosova'ya tekrar geri dönüşünü sağlamak
- ii. Kosova'da sivil yönetimin oluşturulması için ortam oluşturmak
- iii. Kosova kurumlarının ve yapısının yeniden inşa edilmesine yardımcı olmak
- iv. Kosova'da, demokratik unsurları desteklemek ve gelişmesini sağlamak
- v. İnsan hakları ve hukukun egemenliğinin korunmasını sağlamak
- vi. AB-Priştine ve Belgrad arasındaki görüşme ve anlaşmaların yerine getirilmesinde yardımcı olmaktır (OSCE Mission in Kosovo).

UNMIK'in yanında Kosova'da güvenliğin sağlanması amacıyla BM çatısı altında "Kosova Barış Gücü" (KFOR) kurulmuştur. KFOR'un, NATO'nun komutasında yaklaşık 50.000 personelden oluşan çok uluslu bir güç olması kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda Rusya Federasyonu'nun da KFOR'da olması anlaşmasına varılmıştır. Bunun yanında 12'den fazla

NATO üyesi olmayan ülke KFOR'a destek sağlamayı belirtmişlerdir (NATO Official Page, 1999).

BM'nin 1244 sayılı kararı, Kosova'da barış ve güvenliğin sağlanması adına önemli bir adımdır. Bu kararla Kosova'da sivil bir yönetim kurulmuş, bölgenin statüsü belli olana kadar, BM, Kosova'da yönetimi ele almıştır. Ayrıca Kosova'daki Yugoslav askerleri bu kararla bölgeden tamamen çekilmiştir. Fakat tüm bunlara rağmen Kosova, Yugoslavya'nın bir parçası olarak kalmaya devam etmiştir (Abazi, 2007: 94).

5. AHTISAARI PLANI VE BAĞIMSIZLIK İLANI

BM, 1244 sayılı kararıyla Kosova'nın gelecek statüsünü belirlemek için siyasi bir yetkiye sahip olmuştu. BM bu karardan 6 yıl sonra, Kosova'nın geleceği ile ilgili süreci ele almaya başlamıştır. Dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan, Kosova'nın statüsü görüşmelerine, eski Finlandiya devlet başkanı Martti Ahtisaari'yi arabulucu olarak görevlendirmiştir. 2006 yılında Sırbistan ve Kosova arasında gerçekleşen ve 17 bölümden oluşan müzakere süreci uzun süre sonra başlatılmıştır. Müzakere süreci boyunca Ahtisaari, müzakereye yön veren ilkeleri oluşturan Temas Grubu ile de sıkı görüşmelerde bulunmuştur. Müzakerelerde, Kosova'daki tüm yerleşimcilerin hükümette temsil edilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca 1999 NATO'nun Kosova müdahalesinden önceki döneme yeniden dönülmemesinin ve Kosova'nın toprak bütünlüğüne sahip çıkılmasının gerekliliği vurgulanmıştır (Rohan, 2018).

Görüşmeler boyunca Sırbistan, Kosova üzerindeki egemenliğini devam ettirmek istiyordu. Fakat Kosovalı Arnavutlar ise, bağımsızlıktan başka uygulanabilir bir çözüm görmüyorlardı. Sert ve uzun geçen görüşmeler boyunca Ahtisaari, Kosova'nın statüsü hakkında karşılıklı hiçbir kabul edilebilir çözüme ulaşılamayacağı sonucuna varmıştır (Rohan, 2018). Uluslararası arenada, Kosova statüsüne ilişkin bu konular ele alınırken, 2007 yılında Kosova'da yapılan seçimlerde, Haşim Taci'nin partisi Kosova Demokrat Birliği oyların çoğunluğunu alırken, Haşim Taci'de başbakanlığa gelmiştir. Haşim Taci görevi gelince, Kosova'nın bağımsızlığından yana olduğunu ve buna ulaşacaklarını belirtmiştir (Ural, 2015: 172).

Kosova'nın nihai statüsüne ilişkin oluşturulan Ahtisaari planı, taraflar arasında herhangi bir uzlaşma sağlanamaması nedeniyle, BM Güvenlik Kurulu'na sunulmuştur. BM'ye sunulan planda Kosova'nın bağımsız olması sunulmaktaydı. Plan, Rusya'nın vetosu nedeniyle Güvenlik Kurulu'nda kabul görmemiş ve plan bundan sonra AB, ABD ve Rusya troykası arasında

yürütülmüştür. Aralık 2007 tarihinde Troyka, BM Güvenlik Kurulu'nda konuyla ilgili bir rapor sunmuştur. Rapor üzerinde yapılan anlaşmalar devam ederken, Şubat 2008 tarihinde Kosova, bağımsızlığını ilan etmiştir. Kosova'nın bu kararını tanımayan Sırbistan, bu duruma sert tepki göstermiştir (Şahin, 2013: 58). Kosova'nın bağımsızlık ilanını takiben 18 Şubat günü ABD, onu takiben İngiltere ve Fransa, Kosova'yı bağımsız devlet olarak tanımıştır. Bunun yanında İspanya ve Güney Kıbrıs, Çin ve Rusya ise bu bağımsızlık kararını illegal olarak nitelendirmiş ve Sırbistan'ın egemenliğine karşı yapılan bir saldırı olarak görmüşlerdir (H. Perrit, Jr, 2009: 217).

6. BAĞIMSIZLIK SONRASI KOSOVANIN DURUMU

Kosova'nın bağımsızlığını ilan etmesine sert tepki gösteren Sırbistan, Ekim 2008 yılında Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) başvurmuştur. Sırbistan'a göre, bağımsızlık kararı uluslararası hukuka uygun değildir. UAD, Sırbistan'ın başvurusu üzerine 22 Temmuz 2010 yılında karara vardı. UAD kararına göre, Kosova'nın bağımsızlığı uluslararası hukuka aykırı bir karar değildir. Bu karar Sırbistan arasında hayal kırıklığına neden olurken, Arnavutlar için adeta bir zafer olmuştur (Şahin, 2013: 66). UAD'nin bu kararı tavsiye niteliğindedir. Herhangi bir bağlayıcılığı yoktur. Fakat bu karar gelecekte Kosova'nın birçok ülke tarafından tanınmasının önünü açmıştır.

2008 yılında bağımsızlığını kazanan Kosova'nın uluslararası toplumla bütünleşmesinin önünde bazı engeller bulunmaktadır. Bu engellerin en büyüğü, Kosova'nın şu ana kadar 110 devlet dışında diğer devletler tarafından bağımsız olarak tanınmamasıdır. (Emin, 2014: 11). Kosova'yı tanımayan her devletin kendine göre bir nedeni bulunmaktadır. Örneğin Azerbaycan'a göre, "Kosova'nın tek taraflı bağımsızlık ilan etmesi, uluslararası ilkelere aykırı ve yasadışıdır". Kıbrıs Rum Yönetimine göre, "hukuken geçersiz bir eylemdir". Moldova'ya göre, "Avrupa'da istikrarı bozucu bir eylemdir". Rusya ve Çin'e göre, "Sırbistan'ın egemenliğine saldırı bir eylemdir".

2013 yılında AB öncülüğündeki Sırbistan ve Kosova, karşılıklı ilişkilerini normalleştirmek adına anlaşmaya varmıştır. AB, günümüzde de halen iki ülke arasındaki ilişkilerde arabuluculuk yapmaktadır. Kosova'nın amacı, uluslararası topluma tam entegre olmak ve birçok uluslararası organizasyonda temsil gücü yakalamaktır. Kosova, 2015 yılında AB ile İstikrar ve Antlaşması imzalamıştır. İstikrar ve Ortaklı Antlaşmaları, AB ile Batı Balkan üyesi ülkeler arasında, AB üyeliği yolunda yürütülen kriterlere dayanmaktadır (The United States Central Intelligence Agency [CIA], 2018). Eskiden AB üyeliğine sıcak bakmayan

Sırbistan ise günümüzde, AB ile ilişkileri iyileştirmek hatta AB'nin bir parçası olmak istemektedir. AB'nin üyelik yönünde Sırp'ların önüne koyduğu en büyük şart, Kosova ile ilişkilerin geliştirilmesidir. Bu bağlamda günümüzde Kosovalı ve Sırp yöneticiler birçok müzakereler gerçekleştirmektedir.

7. SONUÇ

Balkanlar, tarih boyunca birçok ulusun egemenlik ve güç mücadelelerine ev sahipliği yapmıştır. Kosova da bunlardan biridir. Günümüzde nüfusunun çok büyük çoğunluğunu Arnavutların oluşturduğu Kosova, Sırp'lar için de tarihi bir öneme sahiptir ve Sırp'lar burayı kendi atalarının bir mirası olarak görmektedir. Aynı şekilde Arnavutlar da tarihi boyuttaki savlarıyla bölgenin kendilerine ait olduğunu savunmaktadırlar. Her iki ulus arasındaki bu anlaşmazlık, özellikle Yugoslavya dağılışı sürecinde artan milliyetçiliğin de etkisiyle, bölgede birçok çatışma ve krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Tito'nun izlediği birleştirici politikalar ve Yugoslavya'yı oluşturan uluslara tanıdığı imtiyazlar, Sırp-Arnavut çatışmasını kısmen yatıştırırsa da, Tito'nun ölümüyle Kosova sorunu, uluslararası gündemi meşgul etmeye başlamıştır. 1990'lı yılların sonlarına doğru Kosova'da gittikçe artan çatışma ortamı ve barış görüşmelerinin soruna çözüm bulamaması, NATO'nun bölgeye müdahalesini kaçınılmaz kılmıştır. 1999 tarihinde Kosova'da yaşanan krizde AB, siyasi ve askeri açıdan yetersiz olduğu için NATO bu misyonu üstlenmiştir. Avrupa Kıtası askeri açıdan günümüzde de NATO'ya bağımlıdır.

NATO'nun müdahalesiyle bölgenin yönetimini ele geçiren BM, Kosova'nın gelecek statüsünü belirlemek üzere iki ulus arasında birçok müzakereler yönetmiş ve bunun için Ahtisaari Planı oluşturmuştur. Bu planında soruna köklü çözüm getirememesi sonucu, 2008 yılında Kosova, Sırbistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Günümüzde 110'dan fazla ülkenin tanıdığı Kosova'nın önünde, uluslararası topluma entegre olma gibi bir takım sorunlar olsa da, güçlü Kosova-Avrupa Birliği işbirliği, Kosova'nın geleceği açısından umut verici görünmektedir. Ayrıca Sırbistan-Kosova müzakerelerinde aşama kaydedilmesi, Kosova'nın geleceği açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Abazi, Burhan (2007). *Yugoslavya siyasal sisteminin yıkılışı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

BBC News. Kosovo: The Conflict by Numbers. Erişim Tarihi: 25.01.2019. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/366981.stm>

- Chawla, Shalini (2000). NATO's Response to the Kosovo Crisis, *Strategic Analysis*. 24(6), 1143-1153.
- Clark, Howard (2000). *Civil Resistance in Kosovo*, London: Pluto Press
- Coşkun, Birgül Demirtaş (2010). Kosova'nın Bağımsızlığı ve Türk Dış Politikası 1990-2008. *Uluslararası İlişkiler*, 7(27), 51-86.
- Daskolovski, Zhidas (1999). Towards an Integral Theory of Nationalism? Case-Study Kosovo Towards an Integral Theory of Nationalism? Case-Study Kosovo. *International Journal on Minority and Group Rights*, 6(4), 483-507.
- Dobbs, Michael (1982). Yugoslavs Grapple With Riots' Scars. Erişim Tarihi: 25.01.2019. https://www.washingtonpost.com/archive/politics/1982/05/03/yugoslavs-grapple-with-riots-scars/633d5153-93db-4bc0-a608-c1ad06effe/?noredirect=on&utm_term=.1cce42400be8
- Emin, Nedim (2014). Arnavutluk Siyasetini Anlama Kılavuzu. *SETA Yayınları Raporu*. Rapor No: 39, İstanbul.
- Ercan, Murat, Zafer Pektaş (2015). *Balkan Siyasetinde Kosova'nın Bağımsızlık ve Egemenlik Sorunu*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- H. Perrit Jr, Henry (2009). *The Road to Independence for Kosovo: A Chronicle of the Ahtisaari Plan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- James, Ker-Lindsay (2009). *Kosovo-Path the Contested Statehood in Balkan*. London and New York: I.b.Tauris Co.
- Kadriaj, Shqipran (2008). *Kosova Sorunu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kinzer, Stephen (1992). Ethnic Conflict Is Threatening in Yet Another Region of Yugoslavia: Kosovo. Erişim tarihi 24.01.2019. <https://www.nytimes.com/1992/11/09/world/ethnic-conflict-is-threatening-in-yet-another-region-of-yugoslavia-kosovo.html>
- Krieger, Helke (Ed.) (2001). *The Kosovo Conflict and International Law: An Analytical Documentation 1974-1999*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kritsiotis, Dino (2000). The Kosovo Crisis and Nato's Application of Armed Force against the Federal Republic of Yugoslavia. *British Institute of International and Comparative Law*. 49(2), 330-359.
- Latawski, Paul (2003). *The Kosovo Crisis and The Evolution of Post-Cold War European Security*. Manchester and New York, Manchester University Press.
- NATO. NATO's role in relation to the conflict in Kosovo. <https://www.nato.int/kosovo/history.htm>
- Neggash, Mossa Hussen (2013). Ethnic Identity and Conflict: Lessons From the Kosovo Crisis. *Turkish Journal of International Relations*, 12(1), 65-76.
- OSCE Mission. OSCE Mission in Kosovo. <https://www.osce.org/mission-in-kosovo>
- Özdağ, Abdullah, Tekin Önal (2017). Kosova Sorunu ve Kosova'nın Bağımsızlık Süreci. *Akademik Bakış Dergisi*, 61, 556-571.

Rohan, Albert (2018). Kosovo's Path to Independence, European Council On Foreign Council. Erişim tarihi: 25.12.2018
https://www.ecfr.eu/article/commentary_kosovos_path_to_independence

Savaş, Hüseyin (2001). Dünü ve Bugünüyle Kosova Sorunu. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 101-111.

Serbian Association of Economists. Economic Disparities in Yugoslavia. Erişim tarihi: 25.01.2019. <http://ses.org.rs/djuricin/4/Economic%20disparities.pdf>

Shelton, L. Dinah (Ed.) (2005). *Encyclopedia of Genocide And Crimes Against Humanity*. Detroit, New York, San Fransisco, San Diego, New Haven Conn., Waterville Maine, London, Munich: The Thomson Corporation.

Staub, Christian (2009). 1991–The Acquired Rights of Kosovo. Erişim Tarihi 24.12.2018, <https://pescanik.net/1991-the-acquired-rights-of-kosovo/>

Şahin, Yeliz (2013). Batı Balkanlar AB Yolunda, *İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Dergisi*. Yayın No: 267, İstanbul.

The Guardian News. Timeline: a Chronology of Conflict. Erişim Tarihi: 25.01.2019. <https://www.theguardian.com/world/1999/jan/20/balkans2>

The Roy Rosenzweig Center For History And New Media (Rrchnm). GDP in Yugoslavia: 1980-1989. Erişim Tarihi: 26.01.2019, <http://chnm.gmu.edu/1989/items/show/671>

The United States Central Intelligence Agency (CIA). The World Factbook: Kosovo. Erişim Tarihi: 25.12.2018, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kv.html>

Ural, Selçuk (2015). Balkanlarda Aşırı Milliyetçiliğin Gölgesinde Kosova ve Bağımsızlık. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 149-180.

Ülger, İrfan Kaya (2016). Kosova'nın Bağımsızlığının Self Determinasyon Çerçevesinde Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 39-64.

Vickers, Miranda (1998). *Between Serb and Albanian: A History of Kosovo*. New York: Columbia University Press.

Woehrel, Steven (1999). Kosovo: Historical Background to the Current Conflict. CRS Report for Congress. Erişim Tarihi 23.12.2018, <https://fas.org/sgp/crs/row/RS20213.pdf>

World Statesmen sitesi. 1974 The Constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia. Erişim tarihi 25.01.2019. <http://www.worldstatesmen.org/Yugoslavia-Constitution1974.pdf>